

El signe distintiu de l'esquerra que governa Llatinoamèrica és la diversitat ideològica: el cubà Fidel Castro no es pot comparar amb el veneçolà Hugo Chávez, ni aquest amb el brasiler Luis Inácio da Silva, *Lula*. Les propostes de Bachelet tampoc no són semblants a cap dels tres anteriors, ni a les fetes per l'argentí Néstor Kirchner, ni les que vol aplicar el bolivià Evo Morales. Aquesta diversitat s'explica per la formació i les experiències personals dels mateixos dirigents, les característiques socials i econòmiques del país, la inserció en una regió determinada del continent i les relacions amb els Estats Units.

A Xile, Bachelet no pot discutir el programa econòmic, basat en el rigor en el pressupost, que ha permès un creixement sostingut que causa l'admiració en les restants capitals americanes. Més sensible a les desigualtats socials que el seu antecessor, el també socialista Ricardo Lagos, la presidenta electa vol incidir en una millor distribució dels recursos i les inversions amb la finalitat de posar fi a la marginació d'una part de la població i escurçar les enormes diferències socials. No es troba en el seu discurs, per tant, cap referència a les propostes econòmiques rupturistes del president Salvador Allende, de qui reconeix el llegat moral, com bona part de les víctimes de la dictadura –el seu pare, un general que no va voler donar suport al cop d'estat, va morir per les tortures– instaurada per Augusto Pinochet el setembre del 1973. Tampoc no discuteix la supremacia dels Estats Units, ni la inserció de Xile en l'economia mundial a través dels acords amb el Mercosur, el Tractat de Lliure Comerç (TLC) i la Unió Europea.

En canvi, Evo Morales sí que planteja una ruptura del model econòmic, sobretot en les relacions amb les companyies d'explotació dels recursos naturals, i desafia el president George Bush en apropar-se als dos "enemics" de la diplomàcia nord-americana: Castro i Chávez. Morales és el tercer puntal d'una aliança, heterogènia, que es presenta com antiimperialista i anticapitalista. Amb els papers repartits, Chávez posa els diners del petroli i un discurs, confús, amb referències contínues a Simón Bolívar, el "*libertador*" a qui s'encomana tot polític d'Amèrica Llatina quan li

Cap a l'esquerra. Aquest és un moviment confirmat recentment per les eleccions del bolivià Evo Morales i la xilena Michelle Bachelet. El gir electoral, que preocupa la diplomàcia dels Estats Units, pot consolidar-se aquest any que comença, en què destaquen les eleccions presidencials del Perú, Colòmbia, Mèxic, Equador, el Brasil, Nicaragua i Veneçuela.

El gir a l'esquerra de Llatinoamèrica

Els presidents de Cuba, Fidel Castro, i de Veneçuela, Hugo Chávez, han estat els impulsors de l'Alternativa Bolivariana per a les Amèriques (ALBA).

manquen les idees. Castro, una referència per a la part de l'esquerra que es manté en el dogma, és respectat per la seva trajectòria de confrontació amb els Estats Units. Morales aporta un discurs de recuperació de la memòria indígena, una comunitat maltractada per les elits polítiques i econòmiques i menyspreada per l'esquerra continental.

"Chávez ha estat el líder regional més visible del 2005", escriu el columnista Andrés Oppenheimer al diari *The Miami Herald*. Chávez ha estat el gran protagonista de l'any passat, i ho serà el 2006, perquè s'ha esforçat a ser-ho. Els diners, cada vegada més abundants amb un barril de petroli que es paga a més de 60 dòlars, li han permès impulsar una diplomàcia del "xec" – compra de bons del deute argentí i equatorià, distribució de carburant a preu polític fins i tot a indrets dels Estats Units, cre-

ació de Telesur, importació de metges cubans– que ha estat fonamental per enfortir-se políticament. L'ascens de Chávez s'ha produït, en part, gràcies a l'eclipsi de Lula, que espera a Brasília que s'escampi el temporal causat per les corrupteles del Partit dels Treballadors (PT). L'efecte Lula, que va despertar tantes esperances en ser elegit, fa poc més de tres anys, s'ha esvaït, i queda ben poc del discurs valent, de defensa de la dignitat i de combat a la corrupció, els privilegis i la pobresa. Paradoxalment, ara que Lula està apagat, i que ha deixat de tenir protagonisme continental, l'economia dóna mostres d'una gran vitalitat, amb un creixement sostingut, un superàvit fiscal i l'arribada massiva d'inversions. La bona salut de l'economia pot pal·liar el descrèdit de Lula, que s'enfrontarà en les eleccions de l'octubre amb José Serra, a qui ja va guanyar el 2002.

La presidenta xilena electa, Michelle Bachelet, vol incidir en una millor distribució dels recursos i de les inversions

Les eleccions del Brasil no preocupen la diplomàcia dels Estats Units. Qui guanyi, Serra o Lula, no qüestionarà la seva política continental ni, òbviament, el sistema econòmic, ni encara menys s'afegirà al triangle Castro-Chávez-Morales. Sí que ho pot fer, en canvi, l'excomandant Ollanta Humala, el candidat que puja com l'escuma a les enquestes sobre les eleccions presidencials del Perú, que s'han de celebrar a l'abril. Humala, al capdavant del Partit Nacionalista Unit pel Perú, és el candidat sorpresa, com ho fou l'enginyer d'ascendència japonesa Alberto Fujimori l'any 1990. Amb un discurs que voreja el racisme, de vindicació del mariscal Andrés Avelino Cáceres, que a final del segle XIX va encapçal·lar la resistència contra l'ocupació xilena, Humala ha atrapat en les intencions de vot

la candidata conservadora Lourdes Flores, del partit Unitat Nacional.

El fulgurant ascens d'Humala s'explica, en part, per la pèrdua de credibilitat d'Alejandro Toledo, l'economista d'origen quítxua format als Estats Units que havia despertat tantes esperances quan va aconseguir desallotjar de la presidència Fujimori. Toledo deixarà la presidència amb una popularitat sota mínims a causa de l'increment de les tensions socials i l'estancament econòmic. Educat en l'indigenisme pel seu pare, Isaac Humala, el candidat explota amb habilitat el sentiment de menyspreu dels indígenes, una comunitat tradicionalment marginada de la política i l'economia peruanes. És un populisme que intenta recuperar la figura del general Juan Velasco Alvarado (1968-75), qui va instaurar un règim militar, poc amic dels Estats Units, que va fer una reforma agrària i va dignificar la cultura i llengua quítxua.

A la diplomàcia nord-americana li inquieta, d'Ollanta, la seva relació amb Chávez i la voluntat de suprimir el programa d'eradicació de la fulla de coca. Ollanta comparteix amb Chávez un passat militar, per això s'avenen tant. Com Chávez, l'excomandant peruà també es va aixecar: va ser l'any 2000 contra el president Fujimori. L'oposició va deixar entendre que Ollanta s'havia sublevat per indicació del cap de la seguretat, Vladimiro Montesinos, per desviar l'atenció de la crisi del règim de corrupció. ell, sens dubte, nega aquestes acusacions. Montesinos es troba a la presó, mentre que Fujimori intenta, a Xile, no ser extradit per respondre de malversació de fons públics.

Al juliol, Mèxic. El següent maldecap per al president dels Estats Units, George Bush, pot arribar al juliol amb les eleccions presidencials de Mèxic. Abans, si s'han de creure les enquestes, Colòmbia li donarà una alegria perquè és quasi segura la reelecció del president Alvaro Uribe, el mes de maig. Uribe, que va fer modificar la Constitució per presentar-se a la reelecció, és un aliat que li dóna suport en política exterior –la guerra de l'Iraq, el combat contra el terrorisme– a canvi de suculentas ajudes militars, destinades a la guerra contra les Forces Armades Revolucionàries de Colòmbia (FARC).

El nou president bolivià, Evo Morales.

Aquest any electoral pot consolidar l'eix Castro-Chávez-Morales

Andrés Manuel Pérez Obrador, el dirigent del Partit Revolucionari Democràtic (PRD), és el candidat més ben situat per guanyar les eleccions presidencials. Pérez Obrador no té el discurs de Chávez ni comparteix el populisme d'aquest, ni pot qüestionar la integració de Mèxic en el Tractat de Lliure Comerç. El marge de maniobra quan es té una frontera comuna de milers de quilòmetres amb els Estats Units és limitat. Però sí que pot qüestionar la política americana de Bush, sobretot en la qüestió cubana i en el projecte de crear una àrea de lliure comerç a tot el continent. A la cimera de Mar de Plata, fa uns mesos, Bush ja va fracassar en el seu intent de

crear la zona de lliure comerç. I en aquesta ocasió, el president mexicà Vicente Fox es va enfrontar amb Chávez i l'argentí Néstor Kirchner, contraris al projecte.

Les relacions amb els Estats Units, sempre difícils a causa dels greuges històrics, no passen pels millors moments: a Fox, que mai no havia qüestionat la política del veí del nord, li va molestar molt que el Congrés aprovés, el passat desembre, la construcció de més de 1.000 quilòmetres de murs en la frontera amb Mèxic. Les dues mesures van ser una concessió de Bush als sectors més dretans del Partit Republicà. Els murs i l'enduriment de les lleis migra-

tòries, que afecten milers d'immigrants mexicans, poden convertir-se en un nou punt de fricció entre els Estats Units i Mèxic, governi qui governi. A Mèxic s'espera que el president respongui qualsevol acte de prepotència nord-americana amb un discurs mesurat però de reivindicació nacionalista. I Pérez Obrador no pot ser menys, sigui quan Bush fustigui Castro, quan s'engegui el mur o quan es maniobri per aïllar Chávez.

I a l'octubre, l'Equador. Les eleccions equatorianes, a l'octubre, solament inquietaran la diplomàcia nord-americana si hi ha possibilitats de victòria d'un candidat rupturista, que defensés una revisió de la política econòmica de submissió als dictats del Fons Monetari Mundial (FMI). A Washington preocupa el retorn al poder del di-

gent sandinista Daniel Ortega. La Nicaragua d'ara no és la dels anys 1980, quan el president Ronald Reagan va donar suport a la contra que combatia els sandinistes. Però el sol nom d'Ortega fa tremolar els despatxos de la Casa Blanca i el departament d'Estat, que recorden l'escàndol de l'Iran-Contra i el desgast diplomàtic i militar que van haver de fer per treure els sandinistes del poder, en les eleccions del 1990. El Daniel Ortega d'ara tampoc és el del 1980: el partit ha viscut una greu crisi interna per la corrupció de molts dirigents històrics i per les lluites de poder, i ell n'ha sortit tocat. En la travessia del desert fins a les eleccions de novembre, Ortega ha deixat aparcat alguns punts del seu discurs —els referents a les nacionalitzacions—, però manté el nacionalisme antinord-americà, com és obligat en un partit que reivindica Sandino.

L'any electoral que pot consolidar l'eix Castro-Chávez-Morales i crear nous focus de tensió amb els Estats Units acaba al desembre, amb el tràmit de les eleccions de Veneçuela. A hores d'ara, amb una oposició dividida i assetjada, no hi ha cap candidat amb possibilitats de discutir la victòria de Chávez.

Antoni Castel

Michelle Bachelet ha estat recentment elegida presidenta de Xile.

Interiors

Llibert Ferri

Ali Agca i Karol Wojtyla

Davant l'excarceració d'Ali Agca, la justícia italiana sembla que es planteja donar-li protecció a canvi que l'home que fa 25 anys anys va intentar assassinar Joan Pau II doni pistes sobre la trama que hi podia haver al darrere. La sospita és que Ali Agca va ser el gallet, la simple peça executora d'una conspiració que potser tenia com a terminal els serveis secrets de Bulgària, però que se suposa que va arrancar dels despatxos del KGB i, possiblement, del Kremlin. Aquesta sospita, que inclou algun indicatiu, només podria esdevenir prova si Moscou desclassifiqués els documents de l'època, cosa que de ben segur no passarà. Potser per això els analistes escriuen aquests dies que no val la pena que Itàlia s'escarrassi a "seduir" Ali Agca, perquè aquest home ben poc podria saber de la magnitud d'una trama que el depassa completament.

I bé, si admetem que Ali Agca és només la peça d'un engranatge, per què no apliquem aquesta mateixa formulació a

Karol Wojtyla? M'explico. Arran de la reaparició d'Agca, com va passar amb la mort de Joan Pau II, no pocs columnistes han presentat la figura del papa polonès com a "determinant" en la mort del comunisme. Ignoren o volen ignorar que la caiguda del mur de Berlín i la desintegració de l'URSS mostraven la culminació d'un complex procés històric en el qual l'estancament de Bréjnev dels anys setanta, l'arribada de Gorbatxov o la crisi de legitimitat expressen que l'URSS, des de sempre, duia incorporat l'estigma de l'autodestrucció. La crisi de l'esquerra occidental i de l'estat del benestar burocratitzat i l'ascens del neoliberalisme, així com l'arribada al poder de Thatcher i Reagan, i de Wojtyla al Vaticà, són factors que empenyen, que interaccionen, que condicionen, però que en cap cas no determinen. La visió de Joan Pau II com a vencedor del comunisme encaixa amb els interessos de la societat de l'espectacle, no pas amb el rigor històric.

llibertferri@telefonica.net